

Winieta:

◆ ◆ ◆ ◆ ◆
 Tablica z roku 1476 z herbem Jana Długosza Wieniawą
 opatrzonym klejnotem „pół lwa ukoronowanego w prawo”. ◆ ◆ ◆ ◆ ◆
 Nad południowym portalem tzw. Domu Długosza w Sandomierzu
 ufundowanego przez dziejopisa dla mansonarzy kolegiackich.

Non fortuita autem et ignobilis, sed plurimum utilis et necessaria humano generi annales conscribendi fuit estque ratio, ut videlicet sequens etas sequensque successio laudatos mores, actus et virtutes, quas imitetur, bonorum principum et heroum pro speculo habeat, et se illis conformare contendat, depravatos vero, Deo quoque hominibus odibiles, sciens pro illis sugillationem et execrationem ad se etiam post fata perventuram, devitet. Nulla siquidem aut bellica aut domestica virtus adeo excellens et insignis fuit, ut eius memoria foret diuturna, nisi posteris scripturarum munere traderetur; sed et opus quodlibet sive heroicum sive virtuosum, infirmum censetur atque mancum, quod non fuerit a scriptoribus illustratum, qui soli certam sedem illi constituunt, et res domi aut bello gestas efficiunt celebriores.

Annales seu Cronicae incliti Regni Poloniae. Liber primus. Varsaviae 1964, pp. 118-119

Zbliża się pięćsetna rocznica śmierci Jana Długosza (1415–1480).

W dziejach historiografii polskiej Jan Długosz, uwzględniając miarę czasu i miejsca, zajmuje stanowisko wyjątkowe. W swoich «Rocznikach czyli Kronikach sławnego Królestwa Polskiego» realizował koncepcję dziejów polskich, jakiej nie podolał nikt przed nim, a także przez kilka wieków, aż po dobę Oświecenia, nikt po nim. Czerpiąc z dorobku pisarskiego i z doświadczeń swoich poprzedników, spisujących na różne sposoby tworzywo dziejowe swoich ziomków, potrafił Jan Długosz wydarzenia czasów przeszłych, a zwłaszcza wydarzenia lat sobie współczesnych, będące wytworem narodu własnego, powiązać w jedną całość z dokonaniem narodów sąsiednich. Są więc Długoszowe «Roczniki» nie tylko „Kroniką sławnego Królestwa Polskiego”, lecz także kroniką ówczesnego Orbis Christiani. Z tego względu wolno uważać Jana Długosza za pierwszego polihistora, za pierwszego polskiego historyka dziejów powszechnych.

Do tej nowej wizji dziejów zbliżyły go dwa doświadczenia, których nie mieli jego poprzednicy. Pierwsze wyniósł z obcowania z środowiskiem intelektualnym odrodzonego w Krakowie uniwersytetu, w którym pielęgnowano i wiedzę o uniwersaliach i wiedzę uniwersalną, w tym również kroniki wiedzy o świecie. Drugie doświadczenie zdobył obracając się w kręgu ludzi tworzących polityczną rzeczywistość nowej monarchii jagiellońskiej. Narodowe dzieje epoki piastowskiej nabrały w XV wieku wymiaru wielonarodowościowego, wielojęzycznego i wielokulturowego. To też rozpoznanie dzieła historiograficznego i innych pism Jana Długosza wymaga wysiłku wielowarstwowego, wielostronnego i wielomiejętowego.

Otwierając na najbliższe parę lat osobny dział Długoszowy, redakcja «Studiów Źródłoznawczych» chce go włączyć do publikacji upamiętniających tę wielką rocznicę. Rubryka ta zawierać będzie także studia nad piśmiennictwem jego epoki, w zakresie właściwym naszemu piśmiennictwu.

Czterechsetną rocznicę uczciło studium Michała Bobrzyńskiego i Stanisława Smolki «Jan Długosz, jego życie i stanowisko w piśmiennictwie», które po długim druku ukazało się w roku 1893, poprzedzone w roku 1887 Aleksandra Semkowicza «Krytycznym rozbiorem Dziejów Polskich Jana Długosza do r. 1384», oraz zakończeniem w tymże 1887 roku pomnikowego wydania po polsku i łacinie dzieł Długosza w piętnastu tomach. Oddając dziś hold wielkim poprzednikom na niwie badań Długoszowych, pragniemy przyczynić się do ponownego ożywienia tych badań, świadomi zarówno osiągnięć jak i niedostatków i ulomności dotychczasowych dokonań.

Po stu latach krytycznego korzystania z tekstów dziejopisa i poświęconych mu opracowań, gdy mamy dalsze reedycje cząstkowe i gdy posuwa się naprzód nowa łacińska i polska publikacja jego dzieł wszystkich, gdy otrzymujemy coraz lepszy wgląd w warsztat uczonego, wielkość Jana Długosza rośnie w naszych i obcych oczach. Ten znakomity badacz dziejów Polski ma też wysoką rangę europejską. Przyciąga nadal uwagę erudyków, domaga się aktualizacji wiedzy o sobie i swoim środowisku, porównywania i odnoszenia do kontekstu czasu i krajów, którymi się zajmował.

Jako czynny uczestnik własnych czasów, przeżywający je świadomie, jako wyraziciel i przekaznik pamięci zbiorowej, ma Długosz swe miejsce nie tylko w pracowniach historyków, ale i w samej kulturze narodowej. Pisał, aby swemu pokoleniu i następnym zdać rachunek z ich historii, i aby wypełnić swój obowiązek :

Pamięć bowiem i to co tworzy ręka ludzka powoli zacierza się i trwa zaledwie przez jedno życie człowieka, ale to co dobrze powierzone zostanie książkom, to pozostanie na zawsze i niełatwo da się zniszczyć. Przedstawia bowiem nie tylko, co zdziałano i opowiedziano, ale zapisuje wypowiedzi ludzkie i odtwarza myśli. Za niemałą więc należy uważać stratę, że wiele naszych spraw

i wydarzeń w Polsce, najgodniejszych pamięci, pozostało dla nas w znacznej mierze nieznanne, bo znajomość ich przepadła z braku pisarzy; to zaś co posiadamy albo jest za skąpo pisane, albo niejasne, ponieważ dawne, a wiele rzeczy zanotowano obszerniej u obcych niż u nas. Niemniej przeto, aby sprawnie rządzić Rzeczpospolitą, warto znać i przywozić sobie na pamięć i chwalebne, i szpetne czyny przodków.

Wśród przyczyn, dla których podjął się swego olbrzymiego przedsięwzięcia Jan Długosz wymienił dwie główne: patriotyzm i humanizm.

Miłość ojczyzny, abym ją wszelką ozdobą na jaką mnie stać do zbytku obdarzył i obficie obsypał, oraz miłość bliźniego, który ma zbudować się moją pracą.

Jeśli współczesny badacz odnajduje nic porozumienia, sympatii w sensie współodczuwania i współdziałania w przedmiocie swoich studiów, to dzieło Jana Długosza spełniało i spełnia stałe powyższy warunek z nawiązką, wywołując niesłabnące zainteresowanie, którego świadectwem chcą być także nasze studia Długoszowe.

REDAKCJA

Dans l'historiographie polonaise Jean Długosz (1415-1480) occupe une place importante. Dans ses Annales seu Cronicae incliti Regni Poloniae il avait élaboré le panorama de l'histoire de Pologne dont il restait au cours de plusieurs siècles l'unique réalisateur. Jusqu'au seuil de l'époque critique en Pologne, au XVIIIe siècle, nul ne réussit à le suivre.

Cet éminent érudit, par ses idées et ses méthodes de compilation, savait bien joindre l'histoire de son pays natal à l'histoire universelle, celle de l'Orbis christianus. Il est digne de le traiter dans les catégories de civilisation européenne.

Pour contribuer à la célébration de l'anniversaire la Rédaction des «Commentationes» fonde pour quelques années une nouvelle rubrique consacrée à Długosz, ses oeuvres et à la littérature de son époque.